

Ontmoetingen langs het water

Ontmoetingen langs het water

zaterdag 4 en zondag 12 oktober 2008

In het kader van Schatten van Brabant organiseert Stichting TrajarT op 4 en 12 oktober 2008 een kunstmanifestatie rond cultureel erfgoed in de Baronie ten zuiden van Breda. Religieus erfgoed staat dit jaar centraal bij Schatten van Brabant.

Ontmoetingen langs het water is een fietstocht langs poosplaatsen, plekken om even stil te staan bij het landschap en de manier waarop de mens zich, vroeger en nu, tot dat landschap verhoudt.

Als levensvoorwaarde nummer één en als grensvormer, speelt water een belangrijke rol in de historie. Via elf ontmoetingsplekken, die vrijwel allemaal liggen langs het water, is een reis te maken door de tijd.

Prehistorie, IJzertijd, Middeleeuwen, Tachtigjarige oorlog, Vrede van Munster, Franse Tijd en Tweede Wereldoorlog lieten hun sporen na.

Lyriek en landschap

Dichters, muzikanten en beeldend kunstenaars lieten zich inspireren en brengen het landschap en zijn historie op een verrassende manier tot leven.

Deelnemende kunstenaars:

Jalal Alwan	www.jalalart.com
Theo Beyers	www.blandine-art.com
Blandine	www.blandine-art.com
Frans A. Brocatus	
Miek Coppens	www.miekcoppens.nl
Olaf Douwes Dekker	
Annemiek van de Geijn	www.museconnection.nl
Albert Hagenaars	www.alberthagenaars.nl
Noortje Korst	www.museconnection.nl
Margot Maaskant	www.margotmaaskant.nl
Jasper Mikkers	www.trolsky.nl
Elly van Munster	
Martin Peulen	www.martinpeulen.nl
Anne Pillen	www.annepillen.nl
Ruud Ringers	
Laurens Siebers	
Pien Storm van Leeuwen	www.pienstormvanleeuwen.nl
Lauran Toorians	
Bart Welten	
Maria Wieggers	

trajart

Een reis langs poosplaatsen

Ledevaertkerk in Chaam

De kerk ontleent zijn naam aan de tekst op de bronzen klok uit 1392. Op de plek van de houten doopkapel, waarin de klok hing, werd rond 1463 de huidige kerk gebouwd. De stenen hiervoor werden in veldovens gebakken van de zeeklei, die nabij het dorp, aan de overzijde van de Roode Beek, zich dicht onder de oppervlakte bevindt.

Na de Vrede van Munster in 1648 werd de kerk aan de protestanten toegewezen. De bronzen klok met het opschrift: 'LEDEVAERT ES MIINE NAME, MIIN LUUT SI GODE BEQUAME. MCCCXCII' bevindt zich nog steeds in de kerk.

De plaatsnaam Chaam hangt samen met het Keltische woord 'camb' dat kromming in een waterloop betekent. Aangenomen wordt dat hier tot vroeg in onze jaartelling één van de Keltische talen werd gesproken.

In de Ledevaertkerk vindt op 4 oktober 2008 drie maal een concert van 20 minuten plaats. 'muse conNAction' brengt gezongen poëzie van eigentijdse Brabantse dichters.
zangvoordracht: Noortje Korst,
piano: Annemiek van de Geijn.

In de kerk is op 4 en 12 oktober een expositie te zien van werk van Jalal Alwan.

Behind the screens, van Jalal Alwan (foto Jalal)

Perspectiefkijker van Ruud Ringers bij de fundamenteën van schuurkerk De Pelicaen

Schuurkerk aan de Kerkdreef.

Poosplaats met poëzie van Hadewijch en van JACE van de Ven. De dichtregels zijn verwerkt in de fundamenteën van de schuurkerk tegenover de Pelicaenhoeve aan de Kerkdreef.

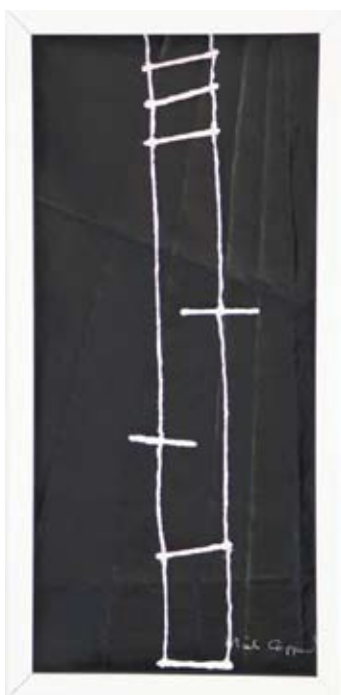
De hoeve werd gesticht door Norbertijnen in de Middeleeuwen. In de schuur van de hoeve werden na de Tachtigjarige Oorlog rooms Katholieke erediensten gehouden. Ruud Ringers maakte voor deze plek een bronzen perspectiefkijker, waardoor de bezoeker zich een beeld kan vormen van het interieur van de vroegere schuurkerk. De kunstenaar is op 4 oktober aanwezig om iets over de plek te vertellen en een toelichting te geven op het kunstwerk.

Ter plekke is ook een onderkomen voor het Chaams Hoen, eertijds door de Norbertijnen hier geïntroduceerd. Op 12 oktober toont Miek Coppens hier haar werk met als thema: Jacobsladders. Zij is deze dag zelf aanwezig om een toelichting te geven.

Jacobsladders van Miek Coppens (foto's Miek)

Poosplaats aan het Vlinderven nabij de Roode Beek

Niet ver van deze plek werd in de Middeleeuwen de klei gedolven waarvan in veldovens, de stenen voor de Ledevaertkerk werden gebakken.

De dichter Frans A. Brocatus leest hier op 12 oktober poëzie.

Langgevelboerderij en wilde tuin van Marianne Kluver.

Anne Pillen maakte hier in de Vlaamse schuur de installatie 'Wees Gegroet'. De installatie zal niet alleen op 4 oktober, maar ook op 5, 11 en 12 oktober te bezoeken zijn.

Installatie 'Wees Gegroet' van Anne Pillen (foto Anne)

Goudberg

Het Goudbergven, dat omgeven wordt door een paraboolduin, werd gevormd na de laatste ijstijd 10.000 jaar geleden. Op het hoogste gedeelte van het duin stond in de Middeleeuwen een houten molen. Niet ver van hier is een urnenveldje uit 500 v Chr. aangetroffen, waarbij op de potscherven invloed kenbaar is van de Noord-Franse Marnecultuur.

Bij de Goudberg leest Jasper Mikkers op 12 oktober gedichten en vertelt er over vennen en heide in Brabant.

Het zandpad dat achter het Goudbergven langsloopt voert langs verschillende zeer oude eiken, die in het verleden zo vaak zijn kortgehouden, dat ze nu meerstammig uit één wortelstelsel oprijzen. Vermoedelijk stammen enkele van deze eiken nog uit de Middeleeuwen.

Langs het zandpad ligt een poosplaats met het gedicht dat Y. Né voor deze plek schreef.

Poosplaats aan de rand van het voormalig slagveld bij Strijbeek

In 1814 werd hier slag geleverd tussen Fransen enerzijds en Pruisen en Kozakken anderzijds, aan het eind van de Franse Tijd.

Deze plek nabij de Strijbeekse Beek, die eeuwenlang een natuurlijke grens vormde, bleek niet alleen voor Napoleon, maar ook tijdens de Tiendaagse Veldtocht en in de Tweede Wereldoorlog van strategisch belang. Pien Storm van Leeuwen vertelt op 4 en 12 oktober over de historie van het grensgebied en leest gedichten.

De rivier de Mark als grens tussen België en Nederland

Onderweg naar de volgende ontmoeting wordt de Strijbeekse Beek overgestoken, en daarmee de grens met België. Deze grens werd vastgesteld na het zelfstandig worden van België na de Tiendaagse Veldtocht.

Al eerder vormde deze beek de grens. Na de Tachtigjarige Oorlog werd bij de Vrede van Munster in 1648 het hertogdom Brabant verdeeld in een noordelijk Staats-Brabant en een zuidelijk Spaans-Brabant.

Klooster van Meersel-Dreef

Omdat het in Staats-Brabant verboden was rooms-katholieke erediensten te houden, stichtte de rijke Bredenaar Jan de Wijze het klooster in Meersel om geloofsgenoten in de gelegenheid te stellen direct over de grens de mis bij te wonen. Aan de oprijlaan, de dreef, vestigden zich mettertijd horecagelegenheden en zo ontstond Meersel-Dreef.

In het oudste gedeelte van het klooster vlakbij de rivier, waar de paters Kapucijnen in 1680 hun gemeenschap begonnen, wordt 'Verstild Leven' vertoond, een videodocument van Anne Pillen. Ze maakte hiermee een indringend portret van de paters en het leven binnen de kloostermuren. 'Verstild Leven' zal niet alleen op 4 oktober, maar ook op 5, 11 en 12 oktober te zien zijn. Anne zal op deze dagen aanwezig zijn.

Klooster van Meersel-Dreef

Oudste gedeelte van het klooster Meersel-Dreef

Grens

De route voert over het fietspad langs de Mark. Een paal met het jaartal waarin de grenzen tussen Nederland en België definitief werden vastgesteld, markeert de grens. Hier tegenover, aan de overzijde van de rivier, ligt de poosplaats waarvoor Albert Hagnaars het gedicht schreef. In verband met wegwerkzaamheden is de poosplaats momenteel wat minder goed bereikbaar.

Bij de grenspaal leest op 4 oktober Albert Hagnaars zijn poëzie.

Op 12 oktober staat hier Margot Maaskant en schildert het landschap.

Wijngoed Domaine
D' Heerstaayen
(foto De Wit)

Domaine D' Heerstaayen

Het wijngoed nabij de Mark ligt niet ver van de Belgische grens bij Strijbeek. In de orangerie kunnen bezoekers voor 2 euro een glaasje wijn proeven, gemaakt van de druiven uit de wijngaarden ter plekke.

Op 4 oktober vertolkt Blandine hier de rol van marketenster van de Lanciers Rouges, die in 1814 na de slag bij Strijbeek verdwaald zou zijn. Zij brengt samen met Theo Beyers Franse chansons. Beide dragen costuums geïnspireerd op de kleding van begin 19e eeuw.

Op 12 oktober treedt 'Trobar' op in de orangerie van Domaine D' Heerstaayen. Maria Wieggers reciteert en zingt gedichten van de middeleeuwse mystica Hadewijch. Elly van Munster begeleidt haar daarbij op de luit.

Onderweg naar de volgende ontmoeting, voert de route langs de poosplaats bij de voorde in de Kerselsche Beek. Eeuwenlang kruisten veel wegen niet via bruggen het water, maar via voordes er doorheen. Er ligt een dichtsteen met de tekst die Pien Storm van Leeuwen voor deze plek schreef.

Een kleine kilometer verderop ligt een bosje waarin een oude meander van de Mark verscholen ligt. Hier ligt links van het pad een poosplaats met gedicht van Jos Steegstra.

Voorde in de Kerselsche Beek

Hoogte Heerstaaijen

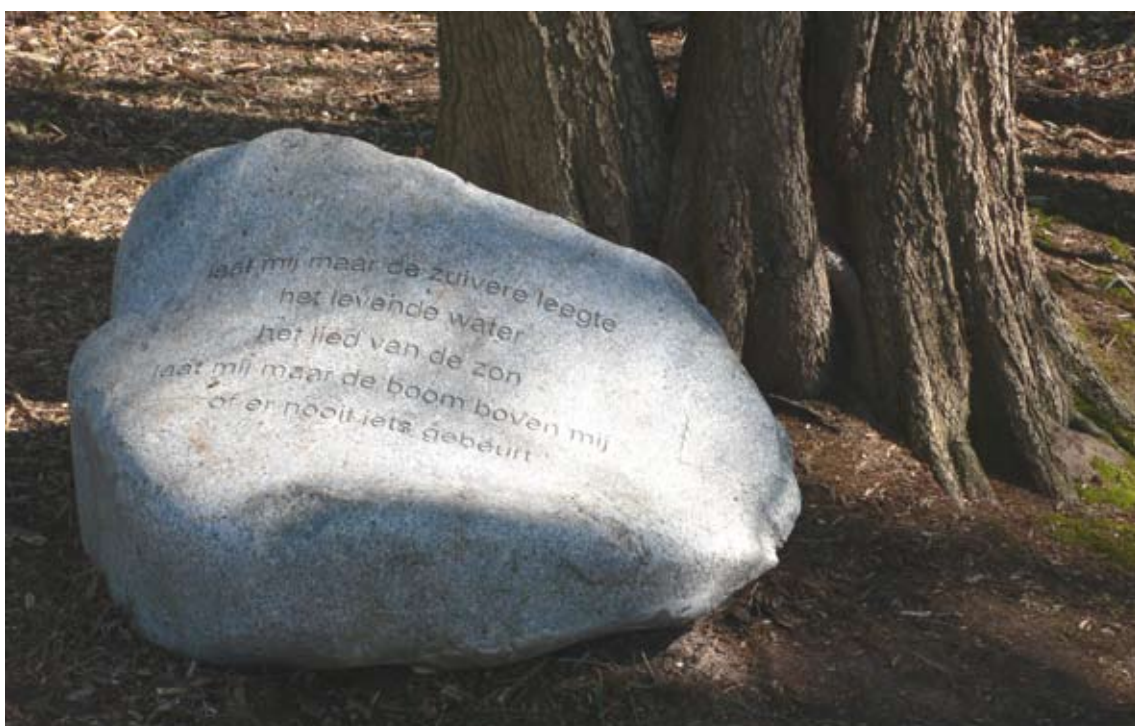
Aan de andere kant van de rivier ziet men de hoogte Heerstaaijen liggen, een van de rivierduinen die na de laatste ijstijd ontstaan zijn. Niet ver hier vandaan zijn resten gevonden van ijzersmelterijen uit de IJzertijd, 750-50 vChr. Er bevinden zich hier op vele plekken nog steeds dikke lagen ijzeroer in de aarde.

Op 4 oktober vertelt bij het Vonderpad keltoloog Lauran Toorians over het nabij Rijsbergen gevonden altaar van de godin Dea Sandraudiga. Hij leest ook gedichten, die hij uit een van de Keltische talen vertaalde.

Onderweg naar de volgende ontmoeting ligt na een kilometer aan de linkerhand het landgoed Daasdonk, waarvan nog enkele hoeven over zijn. Daasdonk is een samentrekking van 'De Aa's Donk', waarbij 'Aa' water betekent en 'Donk' een hoogte langs de rivier.

Het kasteel dat hier stond, brandde rond 1831 af. Het 'ladderkasteeltje', zoals het genoemd werd, was een verbastering van Lauder, de naam van de Schotse eigenaar in 1696.

Dichtsteen van Pieter Luyckx

Poosplaats tegenover de verscholen meander van De Klokkenberg

De plek ligt in een bosje aan het fietspad langs de Mark, even voorbij het voormalig sanatorium. Tegenover de plek is de ingang te zien van een van de meanders van de rivier.

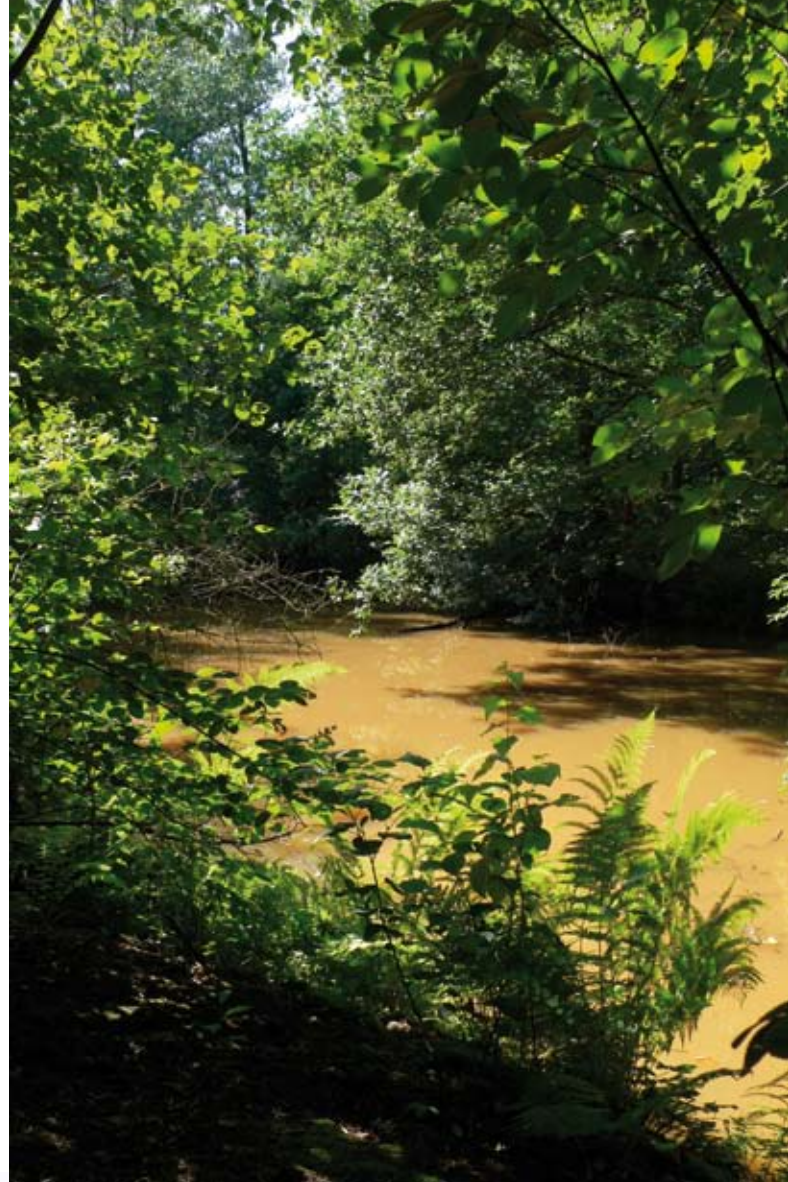
Het woord sanatorium is afgeleid van het Latijnse 'sanare' dat 'genezen' betekent. Het gebied ten zuiden van Breda stond bekend om zijn schone lucht en werd heilzaam geacht voor tuberculosepatiënten.

In de voorgevel van het gebouw bevindt zich een reliëf geïnspireerd door het 'zonnelied' van Sint Franciscus, beschermheilige van de dieren en het milieu.

De dichter Pieter Luykx liet zich door de plek en de gedachten van Franciscus inspireren voor het gedicht in de dichtsteen langs de rivier.

Licht op de verscholen meander

De Mark gezien in de richting van de Klokkenberg, rechts natuurgebied de Blauwe Kamer

Hoeve de Blauwe Kamer, in de verte de toren van Ulvenhout

Blauwe Kamer

Grenzend aan het terrein van De Kokkenberg ligt natuurgebied 'De Blauwe Kamer'. De naam is ontleend aan het huis met stenen muren en blauw leien dak, dat hier eeuwen geleden op een kleine hoogte werd gebouwd. Tijdens de Tachtigjarige Oorlog ging het huis verloren.

Aan de overzijde van de Mark ligt een oude hoeve die nu de naam Blauwe Kamer draagt. Met uitzicht op deze plek staat op 4 oktober Martin Peulen hier en schildert en bezingt het landschap.

Even verder verlaat de route de rivier en voert zuidwaarts richting Chaam.

Hoeve 't Ulvenhart

Aan de Heistraat liggen twee boerderijen, die vroeger tot de landgoederen behoorden, die liggen in het bekengebied tussen Ulvenhout en Chaam.

Hoeve 't Ulvenhart werd gebouwd in 1898 en draagt een aantal houten leeuwen- en mannenkoppen in zijn gevel. Hij wordt daarom ook wel de 'koppenboerderij' genoemd. Op 4 oktober zullen hier optredens plaatsvinden, ter plekke staat aangegeven waar. Bart Welten improviseert op de vleugel en Olaf Douwes Dekker draagt gedichten voor.

Strijbeekse Heide

De landgoederen de Luchtenburg, Hondsdonk en Valkenburg links van de Heistraat, grenzen rechts aan het uitgestrekte vennengebied van de Strijbeekse Heide.

Op 4 oktober, op de picknickplaats bij het Langven, vertelt Laurens Siebers aan de hand van oude landkaarten over markeringen in het landschap.

Vanaf deze plek is het nog ongeveer tien minuten fietsen terug naar Chaam

Praktische informatie over 'Ontmoetingen langs het water'

Fietstocht op zaterdag 4 oktober 2008

Vertrekpunt: Ledevaertkerk, Dorpsstraat 1, Chaam.

Deelname aan de route is gratis, routebeschrijving en kaartje zijn verkrijgbaar bij de Ledevaertkerk.

De route is ongeveer 27 km lang.

Programma

- 10.45 u kerk open
- 11.10 u opening door Mr M.M. Hendrickx,
secretaris van de gemeente Alphen-Chaam
- 11.20, 12.20 en 13.20 u
drie maal een 20 minuten durend concert van *muse conNAction*,
in de Ledevaertkerk
- tot 14.30 u vertrek fietstocht
- 11.45 - 17.00 u optredens langs de route,
poëzie, vertellingen, beeldend werk, muziek
- 17.15 u einde fietstocht.

Diegenen die gebruik willen maken van de mogelijkheid om op 4 oktober in de Ledevaertkerk te lunchen (broodje € 1,50 en drinken € 1), moeten dat vooraf reserveren bij het VVV van Chaam via info@vvalphen-chaam.nl.

Fietstocht op zondag 12 oktober 2008

Vertrekpunt: Ledevaertkerk, Dorpsstraat 1, Chaam.

Deelname aan de route is gratis, routebeschrijving en kaartje zijn verkrijgbaar bij de Ledevaertkerk.

De route is ongeveer 17 km lang.

Programma

- 12.30 - 15.00 u Ledevaertkerk open. Vertrek fietstocht.
- 12.45 - 17.00 u optredens langs de route,
poëzie, vertellingen, beeldend werk, muziek
- 14.30 - 17.00 u Trobar brengt poëzie van Hadewijch in de orangerie van
Domaine D' Heerstaayen. Voordracht, zang en luit.
- 17.15 u einde fietstocht

Andere data fietstocht

Op 5 en 11 oktober kan de route ook worden gereden. Weliswaar zijn er dan geen optredens, maar de installatie 'Wees Gegroet' en het videodocument 'Verstild Leven' van Anne pillen zijn te bezichtigen van 13.00 - 17.00 u.

Routebeschrijvingen zijn op beide dagen verkrijgbaar bij 't Chaamsche Wapen, Dorpsstraat 44, naast de RK kerk in de Dorpsstraat van Chaam.

Fiets of auto

De route is weliswaar opgezet als fietstocht, maar de meeste plekken zijn ook per auto

te bereiken. Hier en daar moeten bezoekers dan wel een klein eindje te voet, omdat de route soms over fietspaden voert, waarlangs geen geasfalteerde weg ligt.

Fietsen kunnen worden gehuurd bij 't Chaamsche Wapen.
Vooraf reserveren via tel: 06 48406790

Programma bij slecht weer op 4 oktober

Indien het weer erg slecht is, zullen alle optredens binnen plaatsvinden, op de locaties in de route die overdekt zijn. Deze zijn alle met de auto goed te bereiken.

Ledevaartkerk: Noortje Korst, Annemiek van de Geijn en Albert Hagenaars
Pelicaenhoeve (Kerkdreef, Chaam): Ruud Ringers
Langgevelboerderij (Kleistraat 17, Chaam): Martin Peulen
Klooster in Meerseldreef: Anne Pillen, Pien Storm van Leeuwen
Domaine d' Heerstaayen (Markweg 6, Strijbeek): Blandine, Theo en Lauran Toorians
't Ulvenhart (Heistraat 16, Ulvenhout AC): Bart Welten en Olaf Douwes Dekker
Vlaamse schuur tegenover't Ulvenhart: Laurens Siebers

Programma op 12 oktober bij slecht weer

Ledevaartkerk: Jalal Alwan
Huisje bij de schuurkerk (Kerkdreef, Chaam): Miek Coppens
Langgevelboerderij (Kleistraat 17, Chaam): Frans Brocatus en Jasper Mikkers
Klooster in Meerseldreef: Anne Pillen en Pien Storm van Leeuwen
Domaine D' Heerstaayen (Markweg 6): Elly van Munster, Maria Wieggers en Margot Maaskant

Colofon

'Ontmoetingen Langs het water' komt mede tot stand dankzij de financiële steun van de Provincie Noord-Brabant, de Gemeente Alphen-Chaam en de Rabobank De Zuidelijke Baronie.

Concept en tekst: Pien Storm van Leeuwen
Vormgeving en foto's (tenzij anders vermeld): Jan Willem Storm van Leeuwen
Organisatie: Pien Storm van Leeuwen, Stichting TrajarT

Met dank aan dr. Karel Leenders, Jan Huijbrechts, Lauran Toorians, Heemkundekring Ledevaart, Heemkundekring Paulus van Daesdonck en Waterschap Brabantse Delta voor historische informatie.